

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Комплексна підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання

За чинною програмою ЗНО

Укладач
Світлана Витвицька

TM

Тернопіль
Видавництво «Підручники і посібники»
2017

УДК 371.26
У 45

Редактор *Інна Атаманюк*
Дизайнер обкладинки *Віталій Нехай*

У 45 **Українська література. Комплексна підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання/ уклад. С. Витвицька. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2017. — 480 с.**
ISBN 978-966-07-3004-5

Посібник містить теоретичний матеріал, тестові завдання різних рівнів складності, тексти більшості програмових творів, орієнтовні зразки власних висловлень, демонстраційні варіанти тестів у форматі ЗНО, завдання та відповіді до сертифікаційної роботи з української літератури 2017 р. Зміст матеріалів відповідає вимогам чинної Програми зовнішнього незалежного оцінювання з української літератури.

Для абітурієнтів, учнів 11 класу, учителів української мови та літератури.

УДК 371.26

ПЕРЕДМОВА

Пропонований посібник покликаний допомогти абітурієнтам у підготовці до зовнішнього незалежного оцінювання. Він уміщує матеріал, зміст якого відповідає вимогам чинної Програми зовнішнього незалежного оцінювання з української літератури.

До кожного твору, який пропонує Програма зовнішнього незалежного оцінювання, подано паспорт — основну коротку інформацію, яка потрібна для аналізу твору, довідковий матеріал з курсу української літератури (відомості з біографій письменників, основні питання теорії літератури, аналіз творів тощо). Цікавою є рубрика «Думки про творчість», у якій наведено висловлювання відомих людей про певного письменника. Це дасть можливість абітурієнтові зорієнтуватися у виконанні відповідних тестових завдань. Уміщено також більшість текстів творів, що рекомендовані Програмою зовнішнього незалежного оцінювання.

Окрім теоретичного та довідкового матеріалу, у книжці подано тестові завдання: з вибором однієї правильної відповіді та на встановлення відповідності. Завдання мають на меті перевірити знання абітурієнтами літературного процесу, життєвого і творчого шляху письменників; знання змісту творів та вміння їх аналізувати; перевірити оволодіння основними теоретико-літературними поняттями тощо. Запропоновано також завдання з використанням ілюстрацій, які сприятимуть активній творчій праці абітурієнта. Крім того, посібник містить орієнтовні теми і зразки власних висловлень, демонстраційні варіанти тестів у форматі ЗНО, а також завдання та відповіді до сертифікаційної роботи з української літератури 2017 р.

Перевагою посібника є і відповіді до тестових завдань, що дасть можливість вступникам реально оцінити свої знання із предмета й сприятиме належній підготовці до зовнішнього незалежного оцінювання.

ОСНОВНІ ТЕОРЕТИКО-ЛІТЕРАТУРНІ ПОНЯТТЯ

Література — різновид мистецтва, що відображає дійсність у художніх образах, створює нову художню реальність за законами краси; результат творчого процесу автора, зафіксований у відповідному тексті.

Письменник, стаючи автором твору, перевтілюється в таку особистість, яка добирає образи, творить предметний світ за власними законами, згідно з якими представляє читачеві ідеальне послання-висловлювання.

Художній твір виникає як результат співтворчості творця і читача, що ведуть між собою уявний діалог. І цей об'єктивований результат співтворчості фіксується в тексті засобами писемної мови, яка є формою розмовного мовлення автора, оповідача, персонажів. Цілісний художній світ, створений уявою, що викликає такий же цілісний читацький образ. Тому твір художньої літератури не стільки відтворює дійсність, скільки моделює її авторське сприйняття, письменницьке бачення. Тобто художня література є результатом творчості, засобом вислову, своєрідною мовною структурою, яка конкретизується в читацькому сприйнятті й певною мірою відтворює об'єктивну дійсність крізь призму суб'єктивного світу.

Головним **предметом зображення художньої літератури** є людина, її життя, думки, переживання, взаємозв'язки з природою і суспільством. Отож письменник вивчає моральний і духовний світ не людини взагалі, а конкретної людини, її поведінку, взаємини з іншими людьми. Світ думок і вчинків, духовну і моральну суть людини в художньому творі досліджують розкрити речі та природа. У літературі розрізняють поняття **художній образ** і **літературний герой**.

Художній образ — це конкретна і водночас узагальнена картина людського життя, що створена за допомогою вимислу й має естетичне значення.

У кожному, навіть невеликому творі, не один, а багато образів. Основними є **образи персонажів**. Допоміжну роль відіграють:

- **образи-картини природи** (пейзажі);
- **образи-речі** (описи обстановки);
- **образи-емоції** (ліричні мотиви).

Художні засоби, які характеризують персонажів:

- дії та вчинки;
- мовна характеристика;
- авторська характеристика;
- характеристика іншими персонажами;
- портретна характеристика.

Літературний герой — це виразник сюжетної дії, яка розкриває зміст художнього твору.

Ліричний герой (у ліричному творі) — автор, безпосередньо присутній у ролі героя.

Прототип — конкретна історична або сучасна автору особа, яка послужила відправним моментом для створення образу.

Тема — це коло життєвих явищ, подій, відображених у творі у зв'язку з певною проблемою, що служить предметом авторського осмислення та оцінки. Тема твору — це узагальнена основа змісту художнього твору, те, про що в цілому йдеться в ньому. У творі тема існує у вигляді того вихідного смислового положення, до якого він, умовно кажучи, може бути зведений. Наприклад, темою вірша Лесі Українки «Слово, чому ти не твердая криця...» є те, про що в цілому й коротко в ньому йдеться, — про суспільну роль поезії й поетичного слова. Тему твору доволі часто плутають з його фабулою, подієвістю, змістом.

Ідея — це провідна думка твору про зображені у ньому життєві явища. Її висвітленню підпорядковано всі картини й образи.

Мотив — це тема ліричного твору. Коли аналізують ліричні твори, то кажуть не «тема», а «мотив». Наприклад, мотиви лірики Ліни Костенко (мотив відданості Вітчизні, жертвовності та ін.). У баладі Тараса Шевченка «Тополя» провідним є мотив невмирущості справжнього кохання, краси вірності, а основою — мотиви усної народної творчості й стародавніх уявлень народу.

Композиція — це побудова літературного твору, тобто доцільний, з погляду автора, порядок, у якому розгортаються події, з'являються персонажі. Адже художній твір — це дуже складна єд-

ність, що будується з багатьох компонентів, які потрібно розмістити так, щоб читач і не помітив, як вони з'єднані.

Одним з найважливіших компонентів композиції є **сюжет** — подія чи система подій, через які розкриваються конфлікт і характери персонажів за певних умов. В основі сюжету, щоб книга була цікавою, завжди лежить зіткнення, суперечність — **конфлікт**, довкола якого й обертаються події.

Виділяють такі **елементи традиційного сюжету**:

- **експозиція** (початкова частина твору, де автор ознайомлює читача з героями, місцем подій, обставинами тощо);
- **зав'язка** (подія чи ряд подій, що стануть причиною конфлікту);
- **розвиток подій**;
- **кульмінація** (момент найбільшого напруження у творі (їх може бути кілька або не бути жодного);
- **розв'язка** (завершення розвитку подій).

Іноколи автор оформлює експозицію і постпозицію як окремі розділи твору, тоді їх відповідно називають **пролог** та **епілог**.

Окрім сюжету, композицію творять **позасюжетні елементи**:

- **ліричні відступи** (моменти, коли автор висловлює власне ставлення до героїв, роздуми з приводу описаних подій);
- **описи** (пейзажі, інтер'єри, екстер'єри, портрети);
- **діалоги, монологи, полілоги** (для глибшого розкриття характеру героїв).

Отож перебіг сюжету передбачає, що конфлікти зав'язуються, розгортаються, загострюються, досягають кульмінаційних моментів, розв'язуються. Конфлікти проєктуються на **проблеми**, які автор порушує у творі.

Серед найбільш поширених проблем є **моральні** (добра і зла, дружби, зради, кохання, вибору тощо), **національні** (національної самоідентифікації, функціонування національної мови тощо), **соціальні** (соціальної нерівності) та ін. Сукупність проблем, порушених автором у творі, становить **проблематику твору**.

Усі високі почуття, натхнення, душевне піднесення, викликані певною подією, явищем, ідеєю, становлять **пафос** (настрій) **твору**. Вони продиктовані внутрішніми переконаннями і станом самого автора. У пафосі емоційна напруга й думка становлять єдине гармонійне ціле.

РОДИ І ЖАНРИ ЛІТЕРАТУРИ

За основними способами зображення літературні твори поділяють на три **роди**:

- **епос**;
- **лірика**;
- **драма**.

Іноколи твори мають ознаки двох літературних родів (**ліро-епос**) чи навіть трьох (**драматична поема**). Кожен літературний рід має свої жанри й види.

ЕПІЧНІ ТВОРИ

Епос — художнє відтворення зовнішнього стосовно письменника світу, розгорнуте в часі й просторі. **Епічними** називають твори, у яких письменник в описово-розповідній формі змальовує події, людей та їхні вчинки. Епічні жанри групують за ознакою обсягу їхньої тематики, тобто більшої чи меншої повноти охоплення дійсності. Залежно від масштабів зображення подій і доль розрізняють **три групи епічних жанрів**: *малі, середні та великі*.

Малі жанри:

- **есе** (фр. *essai* — спроба, начерк) — невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висловлює індивідуальні думки та враження з конкретного приводу чи питання, не претендує на вичерпне і визначальне трактування теми; це жанр, який лежить на перетині художньої та публіцистичної (часом науково-популяризаторської) творчості;
- **нарис** — художньо-публіцистичний твір, у якому зображено реальні факти, події та конкретних людей. За обсягом наближається до невеличкого оповідання, новели, але позбавлений чіткої, завершеної фабули, обов'язкової для новели, притаманної оповіданню. Фабула в на-

рисі подекуди намічена, має фрагментарний характер. Нарис — це твір суспільно-політичної, побутової, історичної чи психологічної тематики;

- *фейлетон* (фр. *feuilleton* — аркуш) — сатиричний жанр художньо-публіцистичної літератури, що висміює негативні явища в суспільному житті;
- *усмішка* — різновид гуморески, у якому поєднано жанрові особливості гумористичного оповідання, анекдоту, фейлетону;
- *памфлет* (англ. *pamphlet* від грец. *pan* — усе, *phlego* — палю) — різновид літературного чи публіцистичного твору, зазвичай спрямований проти політичного устрою в цілому чи окремої його складової, проти певної соціальної групи, партії, керівництва і т. п., найчастіше — через викриття окремих їхніх представників;
- *казка* — це вид художньої прози, що походить від народних оповідей, зазвичай коротка розповідь про фантастичні події та персонажів. В основі казки — захоплива оповідь про вигадані події і явища, які сприймаються і переживаються як реальні. Для казок характерні традиційність структури і композиційних елементів (зачини, кінцівки та ін.), контрастне групування дійових осіб, відсутність розгорнутих описів природи і побуту. Сюжет казки багатоепізодний, з драматичним розвитком подій, зосередженням дії на героєві і щасливим закінченням;
- *притча* — повчальна алегорична оповідь, у якій хронологічно послідовне зображення подій і пригод у художньому творі підпорядковане моралізаційній частині твору. На відміну від багатозначності тлумачення байки, у притчі зосереджена певна дидактична (повчальна) ідея;
- *легенда* — це оповіті казковістю та фантастичністю перекази про якусь одну визначну історичну подію чи особу, улюбленого персонажа (найчастіше реального);
- *міф* — це вигадана розповідь, яка передає уявлення наших предків про Всесвіт, природу, богів тощо;
- *новела* — невеликий за обсягом прозовий епічний твір про незвичайну життєву подію з несподіваним фіналом, сконденсованою та яскраво вимальованою дією;
- *оповідання* — невеликий прозовий твір, сюжет якого ґрунтується на певному (рідко кількох) епізоді з життя одного (іноді кількох) персонажа.

Середні жанри:

- *повість* — це художній епічний твір середнього розміру, більший, ніж оповідання, але менший, ніж роман. Окрім обсягу, повість відрізняється від оповідання розгорнутішим сюжетом, більшою кількістю урочайних персонажів, повнішою та глибшою їх характеристикою, наявністю описів. Розмежування повісті та роману менш виразне. Схожі вони за предметом зображення (життєві будні чи вагомі історичні події), засобами зображення, розкриттям характерів. Однак повість охоплює менше коло проблем, коротший період життя героя. Якщо в романі акцент робиться на розгортанні сюжету й розширенні кола проблем, то в повісті сюжет більш статичний: акцентується на глибшому аналізі одного чи кількох конфліктів на описах. Як і в романі та оповіданні, значну роль у повісті відіграє наявність автора або розповідача;
- *кіноповість* — твір кіномистецтва, сюжет якого порівняно складний, базується на цілій низці подій і в якому досягається епічна широта охоплення зображуваної дійсності. Це повість, що створена зі свідомою орієнтацією на певні кінематографічні прийоми оповіді (подрібнення дії на короткі епізоди, лаконічність діалогу та авторських пояснень, монтажний характер епізодів тощо). Видатним майстром і певною мірою першовідкривачем цього жанру був О. Довженко («Зачарована Десна», «Україна в огні» та ін.).

Великі жанри:

- *роман* — літературний жанр, найбільш поширений у XVIII–XX ст.; великий за обсягом, складний за будовою епічний твір, у якому широко охоплені життєві події, глибоко розкривається історія формування характерів багатьох персонажів. Єдиної класифікації різновидів роману немає. Залежно від літературних епох, періодів, течій, стилів і теоретичних засад розрізняють роман просвітницький, середньовічний, бароковий, сентиментальний, романтичний, екзистенціалістичний тощо. За змістом — соціальний, сімейно-побутовий, соціально-побутовий, історичний, філософський, сатиричний, пригодницький (сюжет яко-

го насичений незвичайними подіями й характеризується їхнім несподіваним поворотом, великою динамікою розгортання — Іван Багряний (Лозов'ягін) «Тигролови»), біографічний, науково-фантастичний та ін. За часом розгортання сюжету — історичний (зображуються минулі події), сучасний (зображуються теперішні події), роман про майбутнє (зображуються передбачувані автором події, наприклад у науково-фантастичному романі). За тематикою чи зображуваним середовищем — урбаністичний роман, мариністичний роман. Часом їх вважають підвидами роману, класифікованих за змістовим принципом (наприклад, автобіографічний роман — різновид біографічного, роман на тему села — різновид соціального, родинний роман — різновид сімейно-побутового);

- *хроніка* — художній літературний твір, у якому послідовно розкривається історія суспільних чи родинних подій за тривалий проміжок часу (П. Куліш «Чорна рада», І. Нечуй-Левицький «Кайдашева сім'я»);
- *епопея* — великі й складні епічні твори (романи, цикли романів).

Поєднання двох літературних або драматичних творів, пов'язаних між собою спільністю сюжету, дійових осіб тощо, називають діалогією; трьох — трилогією, чотирьох — тетралогією.

ЛІРИЧНІ ТВОРИ

Лірика — один із трьох, поряд з епосом та драмою, родів художньої літератури та мистецтва, у якому у формі переживань осмислюється сутність людського буття. В основі ліричного твору — думки і переживання ліричного героя.

Ліричний герой — суб'єкт висловлювання в ліричному творі, своєрідний персонаж лірики. «Ліричний герой» — це образ, що виникає в уяві читача під враженням висловлених у творі почуттів, переживань, роздумів. Ліричний герой не обов'язково тотожний з автором. Через нього автор або передає власні почуття, або ж просто відображає певні переживання.

Діапазон лірики — широкий. Усе, що хвилює, радує чи засмучує поета, може бути предметом ліричного переживання. Характерна особливість ліричного твору — лаконізм. Думки, почуття, хвилювання та події в ліричному творі спресовані, сконденсовані, вони більш узагальнені, ніж в епосі. Ліричні твори мають здебільшого віршову форму. Ліричні твори в прозі трапляються рідко (вірші в прозі Лесі Українки «Твої листи завжди пахнуть зов'язаними трояндами»). Ліричні твори майже завжди безсюжетні, викликають у читача емоції, збуджують думку, навіюють певний настрій. У деяких ліричних творах є конфлікт між ліричним героєм і оточенням, він сповнює ліричний твір драматизмом («Сонце заходить» Т. Шевченка, «Каменярі» І. Франка).

Жанри лірики:

- *ода* — урочистий ліричний твір, написаний на честь видатної людини, важливої суспільної події тощо;
- *сонет* (іт. *sonetto* — звичати) — ліричний вірш, що складається із чотирнадцяти рядків п'ятистопного або шістьостопного ямба, власне, двох чотиривіршів (катренів) з перехресним римуванням та двох тривіршів (терцетів) з усталеною схемою римування: *абаб, абаб, ввд, еед* — або (рідше) перехресною: *абаб, абаб, вде, вде*;
- *псалом* (грец. *psalmos* — пісня, гра на струнному інструменті) — пісня релігійного змісту. Псалми були популярними в добу бароко. Відомі псалми Г. Сковороди («Сад божественних пісень»), Т. Шевченка («Давидові псалми»);
- *епітафія* (грец. *epitaphios* — надгробне слово) — вірш, який призначений для напису на надгробному пам'ятнику. В Україні епітафії набули поширення в літературі бароко (Лазар Баранович, Варлаам Ясинський, Феофан Прокопович). У літературі ХХ століття з'явилися епітафії Василя Еллана-Блакитного (Елланського), В. Симоненка, М. Сомы. Цей жанр не втратив і сьогодні свого значення;
- *епіграма* (грец. *epigramma* — напис) — жанр сатиричної лірики. Епіграма була популярною у творчості Г. Смотрицького, А. Римші. Цей жанр використовували І. Франко, В. Самійленко, В. Сосюра, Д. Білоус, В. Симоненко, П. Осадчук;
- *елегія* (грец. *elegeia* — скарга) — ліричний твір меланхолійного, сумного змісту. Елегія була улюбленим жанром сентименталістів, українських романтиків (М. Петренко, В. Забіла). Відомі елегії-сповіді (С. Руданський), елегії-думи (Т. Шевченко), елегії-пісні (Л. Глі-

бов). Є елегії у творчому доробку І. Франка («Майові елегії»), Лесі Українки («До мого фортеп'яно»). До цього жанру звертаються й сучасні поети (І. Драч, Л. Костенко);

- *послання* — ліричний твір, написаний у формі листа або звернення до якоїсь особи чи людей. Для творів цього жанру характерна дидактична або морально-філософська проблематика, яка поєднується з панегіричною, гумористичною або сатиричною. До жанру послання зверталися Т. Шевченко («І мертвим, і живим, і ненарожденим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнєє посланіє»), І. Франко («Товаришам із тюрми»), Леся Українка («Товаришці на спомин»). Вірші цього жанру є у творчому доробку П. Тичини, М. Рильського, М. Драй-Хмари (Драя), В. Сосюри;
- *ліричний портрет* — це вірш, у якому дається оцінка певної реальної особи (Є. Маланюк «До портрета Мазепи»). У ліричних портретах замальовується зовнішність і внутрішній світ ліричного героя або конкретної особи;
- *думка (дума)* — ліричний жанр медитативно-елегійного характеру. Думками є твори Т. Шевченка («Нащо мені чорні брови»), цикл віршів М. Петренка «Думи та співи».

Художня література розвивається, лірика збагачується новими жанроутвореннями. У поетичній практиці трапляюся жанри, запозичені з музики (*марш, ноктюрн, прелюдія, вальс, варіація, сюїта, симфонія, рапсодія, реквієм, ораторія, кантата*), живопису (*етюд, портрет, автопортрет, натюрморт, барельєф*). Іноді поети називають свої твори *монологами, репортажами, нарисами, оповіданнями, новелами, памфлетами*.

Оскільки дрібна класифікація ліричних творів у сучасній літературі неможлива, чисті жанри трапляються рідко, відбувається їх синтез, тому виділяють широкі жанрові групи творів, зокрема лірику *філософську, медитативну, сугестивну, публіцистичну, сатиричну, наукову*.

Філософська лірика передбачає домінування раціонального над емоційним. Її предмет — філософське освоєння людини і світу, загальні закономірності розвитку суспільства і природи. Філософська лірика послуговується такими жанрами: *елегія, етюд, сонет, газель, рубаї*.

Основні опозиції *медитативної лірики* — «людина і суспільство», «людина — людина», «людина — особистість», колізії морального характеру. Вона часто виступає як «контекст долі поета». Художньою настановою медитації постає знання душі, внутрішнього світу людини у співвідносності з оточенням. Звідси в медитативних віршах інтонації-роздуми.

Медитація спостерігалася в ліриці Л. Барановича, Г. Сковороди, особливо в поетів-романтиків: Т. Шевченка, П. Куліша, І. Франка, Лесі Українки; символістів початку ХХ ст.: П. Тичини, М. Рильського, М. Зерова, Є. Плужника, В. Свідзинського, Б.-І. Антонича та багатьох інших. У сюжетному аспекті медитація — це пошук свідомості, який спрямовується прагненням розібратися в собі, в людях, у якомусь життєвому явищі (В. Стус «Палімпсести»). Може виявлятися у *власне медитації*, у формі своєрідних *психологічних етюдів* з місткою кінцівкою, нерідко репрезентує *елегійні роздуми* чи своєрідні *пейзажні замальовки*, що утворюють паралель із внутрішнім життям людини та іншим.

Сугестивна лірика (лат. *suggestio* — натяк, навіювання) — жанрова група ліричних творів, яка освоює духовну сферу, внутрішні конфлікти морально-психологічного характеру. Сугестивна лірика — найчастіше потік почуттів, складні емоційні переживання без означення мотивів, причин, незбагненні, невловимі стани ліричного героя, які важко відтворити реалістичними засобами. Сугестивні вірші пишуть поети філософського і медитативного складу мислення. Тут домінує імпресіоністичний стиль, у ній на першому плані — живе враження. До сугестивної лірики найчастіше вдаються митці з інтроспективним мисленням (Л. Костенко «Осінній день, осінній день, осінній...»).

Публіцистична лірика — це відкрито тенденційні твори. Її предмет — соціальні, політичні, світоглядні проблеми; завдання — утвердити або заперечити якусь думку. Публіцистична лірика адресується конкретній особі або широкому колу читачів. У ній органічно поєднується раціональне й емоціональне, вона вдається до такого способу вираження, як декларація. Публіцистична лірика використовує жанри *монологу, послання, оди, памфлету, репортажу, відкритого листа*.

При вивченні ліричних творів часто використовують тематичну класифікацію. Виділяють такі жанри:

- **громадянська лірика** — розкриває суспільно-національні питання і почуття (В. Сосюра «Любіть Україну»). У громадянській ліриці можна виділити *суспільно-політичну* і *патріотичну* тематики;

- **інтимна лірика** відображає переживання героя, пов'язані з особистим життям. Її різновиди:
  - ✓ *любовна* — про кохання як стан душі ліричного героя;
  - ✓ *еротична* — про тілесне чуттєве кохання;
  - ✓ *родинна*;
  - ✓ *лірика дружби*;
- **філософська лірика** — осмислення сенсу людського життя, проблеми добра і зла;
- **релігійна лірика** — виражає релігійні почуття і переживання;
- **пейзажна лірика** — передає роздуми і переживання ліричного героя, викликані явищами природи;
- **сатирична лірика** — викриває суспільні або людські вади.

ДРАМАТИЧНІ ТВОРИ

Драма (від гр. «дія») — один з літературних родів, що зображує дійсність безпосередньо через висловлювання та дію самих персонажів, здебільшого призначений для сценічного втілення.

Драма є специфічним видом мистецтва, який одночасно належить як літературі, так і театру. Лише в колективній творчості письменника, режисера, художника, композитора й акторів вона може стати помітним явищем літературно-мистецького життя. Відповідно до змісту та форми, характеру конфлікту драматичні твори поділяють на такі **основні жанри**:

- **трагедія** — драматичний твір, який ґрунтується на гострому, непримиренному конфлікті особистості, що прагне максимально втілити свої творчі задуми з повною неможливістю їх реалізації. Конфлікт трагедії має глибокий філософський зміст, є надзвичайно актуальним у політичному, соціальному чи духовному плані, відзначається високим напруженням психологічних переживань героя. Трагедія майже завжди закінчується загибеллю головного героя. Кожна історична доба давала власні відповіді на причини зародження трагічних конфліктів;
- **комедія** — драматичний твір, у якому засобами гумору та сатири розвінчуються негативні суспільні та побутові явища, розкривається смішне в навколишній дійсності чи людині;
- **власне драма** — п'єса соціального, історичного чи побутового характеру з гострим конфліктом, який розвивається в постійній напрузі. Герої переважно звичайні люди. Автор прагне розкрити їх психологію, дослідити еволюцію характерів, мотивацію вчинків і дій;
- **трагікомедія** — вид драматичного твору, який має ознаки як трагедії, так і комедії;
- **драматична поема** — невеликий за обсягом віршований твір, у якому поєднуються жанрові форми драми та ліро-епічної поеми. Основу драматичної поеми становить внутрішній динамічний сюжет, власне, конфлікт світоглядних та моральних принципів за відсутності панорамного тла зовнішніх подій. Ліричні чинники переважають над епічними та драматичними;
- **лірична драма** — це драматичний твір, у якому помітну роль відіграють ліричні елементи. У центр зображення автор виносить внутрішній світ героїв. У ліричній драмі значно посилюються естетичні функції умовності, деформуються часові та просторові параметри, складнішою стає композиція, домінують асоціативні зв'язки (Леся Українка «Одержима»);
- **драма-фєєрія** — п'єса з казково-фантастичним сюжетом і персонажами (Леся Українка «Лісова пісня»);
- **містерія** (грец. *mysterion* — таїнство, таємний релігійний обряд на честь якогось божества) — західноєвропейська середньовічна релігійна драма, що виникла на основі літургійного дійства. Містерія інсценізувала народження, смерть і воскресіння Христа. Ці три події християнської історії були її композиційними центрами, навколо яких компонувалися безліч інших євангелійних епізодів (покликання апостолів, оздоровлення хворого, зцілення німого, Тайна вечеря). Містерійний сюжет міг замінюватися в окремих випадках не тільки біблійним, а й світським, зокрема історичним. У XIX ст. виник жанровий різновид містерії — **романтична містерія** — ліро-епічний твір з діалогічною формою викладу, в якому фантастичний план поєднувався з реальним.
- «І вогник, ним засвічений, не згас» (І. Франко).
- «Світове письменство знає чимало трагедійних «енеїд», але тільки українська «Енеїда» Котляревського «має самостійну й оригінальну вартість»... Секрет її довговічності — в іс-

крометному гуморі, у майстерному використанні лексичних багатств української мови...»
(Альфред Єнсен, шведський учений).

- «Звернення І. Котляревського до живої народної мови — за тих конкретно-історичних обставин — було актом громадянської мужності, явищем винятково прогресивним» (Олесь Гончар).
- «З появою «Енеїди» забуте і закинене під сільську покрівлю слово, наче фенікс з попелу, воскресло знову» (М. Коцюбинський).

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Завдання з вибором однієї правильної відповіді

А
Б
В
Г
Д

1. Першим драматичним твором нової української літератури є
- А «Назар Стодоля» Т. Г. Шевченка А
- Б «Наталка Полтавка» І. П. Котляревського Б
- В «Шельменко-денщик» Г. Ф. Квітки-Основ'яненка В
- Г «Сватання на Гончарівці» Г. Ф. Квітки-Основ'яненка Г
- Д «Москаль-чарівник» І. П. Котляревського Д
2. Першим твором нової української літератури є
- А «Енеїда» І. Котляревського А
- Б «Наталка Полтавка» І. Котляревського Б
- В «Катерина» Т. Шевченка В
- Г «Чорна рада» П. Куліша Г
- Д «Маруся» Г. Квітки-Основ'яненка Д
3. Розповідаючи в «Енеїді» начебто про античний світ, автор зображує
- А події доби Руїни в Україні А
- Б світ християнський і засуджує його закони Б
- В життя козаків, звичаї українського суспільства другої половини XVIII століття В
- Г життя православного люду в часи скасування унії Г
- Д українців у часи русифікації Д
4. Використовуючи художні засоби «...моторний», «...проворний», «гострий, як на бритві сталь», Іван Котляревський у творі «Енеїда» описує
- А Турна А
- Б Евріала Б
- В Низа В
- Г Зевса Г
- Д Енея Д
5. У рядках «...Тоді кружляв сивуху, / І оселедцем заїдав. / Він, сьому випивши осьмуху, / Послідки з кварти виливав» (поема І. Котляревського «Енеїда») ідеться про
- А Енея А
- Б Зевса Б
- В Евріала В
- Г Латина Г
- Д Низа Д
6. «З тобою рад в огонь і в воду, на сто смертей піду з тобою» («Енеїда»), — каже
- А Евріал Низові А
- Б Турн Латиніві Б
- В Еней Дідоні В
- Г Еол Зевсові Г
- Д Еол Нептунові Д

7. «Де общее добро в упадку, / Забудь отця, забудь і матку, / Лети повинність ісправлять», — такі слова виголошує персонаж поеми І. Котляревського «Енеїда»
- А Еней А
Б Латин Б
В Турн В
Г Низ Г
Д Евріал Д
8. «...Був молоденький..., / Та був одвага і завзятий, / Силач, козак лицарковатий...» — персонаж поеми І. Котляревського «Енеїда»
- А Еней А
Б Латин Б
В Турн В
Г Низ Г
Д Евріал Д
9. «...Білолика, красна, / Курносенька, очима ясна. / І вся, як з кров'ю молоко...» — героїня поеми І. Котляревського «Енеїда»
- А Дідона А
Б Венера Б
В Лавінія В
Г Сивілла Г
Д Амата Д
10. Помер від горілки, проте потрапив до раю, бо перебував у родинних зв'язках з богами
- А Турн А
Б Латин Б
В Евріал В
Г Низ Г
Д Анхіз Д
11. У рядках «Енеїди»
Розумненький був чоловік,
Нехай не вадить, як не чує,
Та в давній дуже жив він вік
ідеться про
- А Турна А
Б Овідія Б
В Вергілія В
Г Енея Г
Д Зевса Д
12. Троянці («Енеїда») насторожено ставились до Цирцеї, бо вона
- А могла їх убити А
Б була жахливою на вигляд Б
В могла їх перетворити на тварин В
Г могла передбачити їхні думки Г
Д могла їх загипнотизувати Д
13. В «Енеїді» «людей давить, як мух» прагне
- А Латин А
Б Еней Б
В Нептун В
Г Еол Г
Д Турн Д

14. «...з Аматою з'єднались... І підмовляли воювать» армію латинців
- А аркадці А
Б боги Б
В жінки В
Г Низ та Евріал Г
Д рутульці Д
15. «Килим-самольот чудесний», «скатерть шльонська нешпетна», «сап'янці-самоходи» — такі-ми подарунками привітали
- А троянці царя А
Б троянці рутульців Б
В боги троянців В
Г французи троянців Г
Д рутульці царя Д
16. Образ троянців в «Енеїді» І. Котляревського уособлює
- А українську панівну верхівку А
Б богів Б
В тих, хто не міг себе захистити В
Г рядове запорозьке козацтво Г
Д чиновників-кар'єристів Д
17. І. Котляревський («Енеїда») у сцені вивчення троянцями латинської мови: «За тиждень так латину взнали, / Що вже з Енеєм розмовляли і говорили все на ус; / Енея звали Енеусом, / Уже не паном — домінусом, / Себе ж то звали — троянус...» — використовує засіб творення комічного
- А гумор А
Б іронію Б
В сатиру В
Г сарказм Г
Д пародію Д
18. У поемі «Енеїда», одержавши хабара, «Зелів поганій будь погоді»
- А Юпітер А
Б Еней Б
В Зевс В
Г Нептун Г
Д Еол Д
19. «Розумна пані і моторна / Для неї трохи сих імен: / Трудяща, дуже працювита, / Весела, гарна, сановита, / Бідняжка, що була вдова...» У цих рядках поеми І. Котляревського «Енеїда» йдеться про
- А Гебу А
Б Дідону Б
В Юнону В
Г Венеру Г
Д Мінерву Д

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА 407

ОСНОВНІ ТЕОРЕТИКО-ЛІТЕРАТУРНІ ПОНЯТТЯ.....408

Роди і жанри літератури	409
Епічні твори	409
Ліричні твори.....	411
Драматичні твори.....	413
Ліро-епічні твори	Ошибка! Закладка не определена.
Тропи	Ошибка! Закладка не определена.
Види комічного	Ошибка! Закладка не определена.
Поетичний синтаксис.....	Ошибка! Закладка не определена.
Теорія віршування (версифікація)	Ошибка! Закладка не определена.
Основні літературні стилі та напрями.....	Ошибка! Закладка не определена.
Літературні угруповання (першої половини ХХ століття).....	Ошибка! Закладка не определена.
Тестові завдання за розділом «Основні теоретико-літературні поняття»	Ошибка! Закладка не определена.

УСНА НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ .....ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.

Народна лірика	Ошибка! Закладка не определена.
Календарно-обрядові пісні.....	Ошибка! Закладка не определена.
Пісні зимового циклу.....	Ошибка! Закладка не определена.
Колядки.....	Ошибка! Закладка не определена.
Щедрівки	Ошибка! Закладка не определена.
Пісні весняного циклу	Ошибка! Закладка не определена.
Веснянки.....	Ошибка! Закладка не определена.
Пісні літнього циклу.....	Ошибка! Закладка не определена.
Русальні пісні	Ошибка! Закладка не определена.
Купальські пісні	Ошибка! Закладка не определена.
Жниварські пісні	Ошибка! Закладка не определена.
Соціально-побутові пісні.....	Ошибка! Закладка не определена.
Родинно-побутові пісні	Ошибка! Закладка не определена.
Родинно-обрядові пісні.....	Ошибка! Закладка не определена.
Ліро-епічні жанри фольклору	Ошибка! Закладка не определена.
Історичні пісні	Ошибка! Закладка не определена.
Думи	Ошибка! Закладка не определена.
Балади.....	Ошибка! Закладка не определена.
Пісні Марусі Чурай.....	Ошибка! Закладка не определена.
Тестові завдання за розділом «Усна народна творчість»	Ошибка! Закладка не определена.

ДАВНЯ УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА.....ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.

«Слово про похід Ігорів»	Ошибка! Закладка не определена.
Тестові завдання	Ошибка! Закладка не определена.
«Повість минулих літ».....	Ошибка! Закладка не определена.
Тестові завдання	Ошибка! Закладка не определена.
Григорій Сковорода	Ошибка! Закладка не определена.
Тестові завдання	Ошибка! Закладка не определена.

ЛІТЕРАТУРА КІНЦЯ ХVІІІ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ .....

ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.

Іван Котляревський	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Тестові завдання</i>	414
Григорій Квітка-Основ'яненко	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Тестові завдання</i>	Ошибка! Закладка не определена.
Тарас Шевченко	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Тестові завдання</i>	Ошибка! Закладка не определена.
Пантелеймон Куліш	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Тестові завдання</i>	Ошибка! Закладка не определена.
Іван Нечуй-Левицький	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Тестові завдання</i>	Ошибка! Закладка не определена.
Панас Мирний	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Тестові завдання</i>	Ошибка! Закладка не определена.
Іван Карпенко-Карий	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Тестові завдання</i>	Ошибка! Закладка не определена.
Іван Франко	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Тестові завдання</i>	Ошибка! Закладка не определена.
Тестові завдання за розділом «Література кінця XVIII – початку XX століття»	Ошибка! Закладка не определена.

ЛІТЕРАТУРА XX СТОЛІТТЯ.....ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.

Михайло Коцюбинський	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Тестові завдання</i>	Ошибка! Закладка не определена.
Ольга Кобилянська	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Тестові завдання</i>	Ошибка! Закладка не определена.
Леся Українка	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Тестові завдання</i>	Ошибка! Закладка не определена.
Микола Вороний	Ошибка! Закладка не определена.
Олександр Олесь	Ошибка! Закладка не определена.
Павло Тичина	Ошибка! Закладка не определена.
Максим Рильський	Ошибка! Закладка не определена.
Микола Зеров	Ошибка! Закладка не определена.
Володимир Сосюра	Ошибка! Закладка не определена.
Богдан-Ігор Антонич	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Тестові завдання</i>	Ошибка! Закладка не определена.
Микола Хвильовий	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Тестові завдання</i>	Ошибка! Закладка не определена.
Юрій Яновський	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Тестові завдання</i>	Ошибка! Закладка не определена.
Валер'ян Підмогильний	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Тестові завдання</i>	Ошибка! Закладка не определена.
Остап Вишня	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Тестові завдання</i>	Ошибка! Закладка не определена.
Микола Куліш	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Тестові завдання</i>	Ошибка! Закладка не определена.
Олександр Довженко	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Тестові завдання</i>	Ошибка! Закладка не определена.
Андрій Малишко	Ошибка! Закладка не определена.
Василь Симоненко	Ошибка! Закладка не определена.
Василь Стус	Ошибка! Закладка не определена.
Іван Драч	Ошибка! Закладка не определена.
Ліна Костенко	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Тестові завдання</i>	Ошибка! Закладка не определена.
Олесь Гончар	Ошибка! Закладка не определена.
<i>Тестові завдання</i>	Ошибка! Закладка не определена.

Григір Тютюнник ..... **Ошибка! Закладка не определена.**
Тестові завдання ..... **Ошибка! Закладка не определена.**
Тестові завдання за розділом «Література ХХ століття» ..... **Ошибка! Закладка не определена.**

ТВОРИ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ-ЕМІГРАНТІВ ..... **ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.**

Іван Багряний..... **Ошибка! Закладка не определена.**
Євген Маланюк..... **Ошибка! Закладка не определена.**
Тестові завдання за розділом «Твори українських письменників-емігрантів»... **Ошибка! Закладка не определена.**

СУЧАСНИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРОЦЕС .....**ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.**

Особливості літературного процесу кінця ХХ – початку ХХІ століття **Ошибка! Закладка не определена.**

Постмодернізм..... **Ошибка! Закладка не определена.**
Тестові завдання за розділом «Сучасний літературний процес»..... **Ошибка! Закладка не определена.**

ЗРАЗКИ ВЛАСНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ .....**ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.**

ЗАВДАННЯ ПІДВИЩЕНОЇ СКЛАДНОСТІ .....**ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.**

ДЕМОНСТРАЦІЙНІ ВАРІАНТИ ТЕСТІВ

З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ФОРМАТІ ЗНО.....**ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.**

ЗАВДАННЯ ТА ВІДПОВІДІ ДО СЕРТИФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ 2017 РОКУ .....**ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.**

ВІДПОВІДІ ДО ТЕСТІВ .....**ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.**

www.znoboоks.com.ua

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Комплексна підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання

За чинною програмою ЗНО

Укладач

Витвицька Світлана Анатоліївна

У виданні використано матеріали *підручників*: Ткачук М. П., Сулима М. М., Смілянська В. Л., Сулима В. І. Українська література : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. — К. : Освіта, 2009. — 416 с.; Міщенко О. І. Українська література : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. — К. : Генеза, 2009. — 304 с.; Мовчан Р. В., Авраменко О. М., Пахаренко В. І. Українська література : підруч. для 11 кл. загальноосвіт. навч. закл. (рівень стандарту, академічний рівень) / наук. ред. Р. В. Мовчан. — К. : Грамота, 2011. — 352 с.; Авраменко О. М., Пахаренко В. І. Українська література : підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. (рівень стандарту, академічний рівень). — К. : Грамота, 2010. — 280 с.; *посібника*: Українська література. Комплексна підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання / уклад. : Л. Кубішин, Л. Олійник. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2013. — 432 с.

Інтернет-ресурси:

<http://ukrtvoru.info/tychyna-pavlo-hryhorovych>;

http://referatwm.ru/index/biografiji_ukrajinskikh_pismennikov/0-302;

<http://ukrainica.org.ua/ukr/content/1553>; <http://metodportal.net/node/584>;

<http://tsybuljanskabimimnet.blogspot.com>; <http://metodportal.net/node/316>.

Редактор *Інна Атаманюк*
Дизайнер обкладинки *Віталій Нехай*

Виготовлено згідно із СОУ 22.2-02477019-07:2012.

Формат 60×84/8. 55,8 ум. др. арк., 31,6 обл.-вид. арк. Тираж 5 000. Замовлення № 17-534.

Видавець і виготовлювач Редакція газети «Підручники і посібники».
46000, м. Тернопіль, вул. Поліська, 6а. Тел.: (0352) 43-15-15; 43-10-21.

Збут: zbut@pp-books.com.ua

Редакція: red@pp-books.com.ua

Виробництво: print@pp-books.com.ua

www.pp-books.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції

серія ДК № 4678 від 21.01.2014 р.

Книга поштою: а/с 376, Тернопіль, 46011.

Тел.: (0352)42-43-76; 097-50-35-376

post@pp-books.com.ua